

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.02:378:81'243:004.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14923895>

**Педагогічні технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти
у викладанні гуманітарних дисциплін**

Решетилів Кирило Вадимович,

старший викладач кафедри української мови, літератури та культури,
факультет лінгвістики, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-7114-9107>

Прийнято: 07.02.2025 | Опубліковано: 25.02.2025

Анотація. Розвиток критичного мислення для майбутніх фахівців – головна навичка XXI століття. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування педагогічних технологій, що зумовлюють розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти в межах викладання дисциплін – української мови й риторики у технічному виші. Проаналізовано теоретичні основи розвитку критичного мислення у здобувачів освіти й визначено ефективні методи навчання для формування критичного мислення. Виявлено та схарактеризовано педагогічні технології, що забезпечать осучаснення, урізноманітнення та якість освітнього процесу у викладанні гуманітарних дисциплін (української мови й риторики), з метою підвищення результативності професійної підготовки в сучасних реаліях. Методами дослідження є: аналіз наукової літератури (для вивчення психолого-

педагогічної літератури з питань розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти); порівняльний аналіз (для зіставлення традиційних і сучасних педагогічних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін); методи систематизації та узагальнення (для визначення ефективних методів і форм навчання, що сприяють розвитку критичного мислення під час вивчення української мови та риторики). **Результати дослідження.** Автори дослідили, що нині освітній простір зазнає суттєвих трансформацій, що зумовлені глобальними викликами, з якими стикнулася наша країна. Серед них пандемія COVID-19, а згодом і воєнні дії в Україні. Зміна освітнього середовища вплинула на застосування цифрових технологій і викладання навчальних компонентів. Встановлено, що на основі цифровізації освіти особливого значення набуває розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти, оскільки це навичка, яка передбачає застосування аналітичного підходу до інформації, зокрема самостійне розв'язання певних життєвих і професійних проблем, а також сприяє формуванню комунікативних компетентностей у майбутніх фахівців. Науковці узагальнили педагогічні технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти у викладанні гуманітарних дисциплін, зокрема вивченні української мови й риторики, що реалізуються на кафедрі української мови, літератури та культури НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». В умовах воєнного стану в Україні виникла необхідність адаптації освітнього процесу під час викладання української мови й риторики, що потребує врахування та використання ефективних технологій. **Висновки.** Дебати, case study, мозковий штурм, рольові ігри, метод проєктів, розробка презентацій, а також змішаний формат навчання, на переконання автора, сприяють розвитку аналітичних здібностей, формуванню комунікативної

компетентності та здатності до прийняття виважених рішень в умовах невизначеності, а також аргументованого рефлексивного мислення.

Ключові слова: критичне мислення, педагогічні технології, здобувачі вищої освіти, українська мова, риторика, цифровізація освіти, навчальний процес, аналітичні здібності, проєктна діяльність, комунікативна компетентність, інноваційні методи навчання, викладання гуманітарних дисциплін.

Pedagogical Technologies for Developing Students' Critical Thinking in Teaching Humanities

Kyrylo Reshetylov,

Senior Lecturer, Department of Ukrainian Language, Literature and Culture,

Faculty of Linguistics, National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-7114-9107>

Abstract: *The development of critical thinking for future specialists is a key skill for the 21st century. The purpose of the study is to theoretically substantiate the spectrum of pedagogical technologies that determine the development of critical thinking in higher education students within the framework of teaching the disciplines of the Ukrainian language and rhetoric. The theoretical foundations of the development of critical thinking in education students were analyzed and effective teaching methods and techniques in the formation of critical thinking were identified. The spectrum of pedagogical technologies that will ensure the modernization, diversification, and quality of the educational process in teaching humanitarian disciplines (Ukrainian language and rhetoric) to increase the*

*effectiveness of professional training in modern realities was also identified and characterized. **The research methods** include: analysis of scientific literature (to examine psychological and pedagogical sources on the development of critical thinking in higher education students); comparative analysis (to compare traditional and modern pedagogical technologies in teaching humanities); methods of systematization and generalization (to determine effective methods and forms of teaching that contribute to the development of critical thinking in the study of Ukrainian language and rhetoric). **Results of the study.** The authors have determined that the educational environment is currently undergoing significant transformations due to global challenges faced by our country, including the COVID-19 pandemic and, subsequently, military actions in Ukraine. Undoubtedly, these changes in the educational landscape have influenced the application of digital technologies, which have directly impacted the teaching of academic subjects. It has been established that, against the backdrop of education digitalization, the development of critical thinking in higher education students is gaining particular significance, as this skill fosters an analytical approach to information, independent problem-solving in life and professional contexts, as well as the development of communicative competencies in future specialists. The authors have summarized pedagogical technologies for developing students' critical thinking in the teaching of humanities, specifically in the study of Ukrainian language and rhetoric, as implemented by the Department of Ukrainian Language, Literature, and Culture at the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute». It is emphasized that, under martial law in Ukraine, adapting the educational process in teaching Ukrainian language and rhetoric is essential, requiring the consideration and implementation of effective technologies.*

***Conclusions.** The proposed approaches (debates, case studies, brainstorming, role-playing games, project-based learning, blended learning, and the project presentation method) are believed by the authors to contribute to the development of analytical skills, well-grounded reflective thinking, communicative competence, and a stable ability to make well-informed decisions in conditions of uncertainty.*

***Keywords:** critical thinking, pedagogical technologies, higher education students, Ukrainian language, rhetoric, digitalization of education, educational process, analytical skills, project-based learning, communicative competence, innovative teaching methods, teaching of humanities.*

Вступ. Сучасне відкрите освітнє середовище трансформується під впливом швидких змін, зумовлених високими вимогами до критичного мислення, що є важливим для формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Критичне мислення є фундаментальним феноменом, що формує здатність до аналізу, оцінювання та прийняття обґрунтованих рішень здобувачами освіти в межах вивчення гуманітарних дисциплін.

Натомість педагогічні технології, що є вагомими компонентами побудови успішного освітнього процесу у ЗВО, мають бути спрямовані на розвиток критичного мислення в інформаційному суспільстві.

З огляду на це актуалізується необхідність адаптації освітньої програми та змісту освітніх компонентів до сучасних викликів, що потребує сформованої здатності здобувачів вищої освіти до самостійного мислення, критичного аналізу інформації та творчо-креативного підходу до розв'язання проблем. Унаслідок цього постає питання розвитку критичного мислення в межах вивчення дисциплін гуманітарного спрямування, де основна увага

зосереджується на розумінні аспектів людського буття – від культурних до соціально-історичних.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Широкого застосування набули такі формати навчання, як змішаний і дистанційний. Деякі аспекти цих форм навчання розглядають у своїх працях Б. Максимчук, І. Максимчук, О. Баштовенко, К. Ганчева, В. Сілаєв [1], які досліджують умови організації якісного дистанційного навчання у закладах вищої освіти. В. Вишківська та ін. [2] здійснили ґрунтовний аналіз досвіду та перспектив упровадження платформи «Moodle» для організації дистанційного навчання у ЗВО України. Т. Цегельник, О. Станіченко, Н. Гончар [3] розглядають організацію дистанційної професійної підготовки в сучасних реаліях. К. Решетилів [4; 5] доводить ефективність впровадження дистанційної моделі навчання для розвитку освіти в Україні. Досвід змішаного навчання в мовах професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні проаналізовано в дослідженні К. Осадчої, В. Осадчого, О. Спіріна, В. Круглика [6].

Критичне мислення є предметом низки авторських праць. Зокрема О. Рибчук аналізує критичне мислення як цілісний предмет філософських і психологічних досліджень [7], тоді як П. Саух [8], В. Соловієнко та С. Максименко [9] розглядають розвиток критичного мислення та критичність як тренд в освітньому процесі. Автори В. Воронкова, О. Кивлюк, Р. Андрюкайтене вивчають критичне мислення в аспекті еволюції від активного відповідального громадянства до цифрового [10]. Водночас Т. Лукашова, М. Друшляк [11], О. Самойленко, І. Брюховецька, Т. Штайнер [12], D. R. Cotton, P. A. Cotton, J. R. Shipway [13] досліджують формування критичного мислення засобами штучного інтелекту з подальшим набуттям так званих *soft skills*. А. Лякішева, В. Вітюк, І. Кашуб'як пропонують кейсбук

методів і способів розвитку критичного мислення з допомогою педагогічних технологій (з концепції Нової української школи) [14]. Своєю чергою О. Шквир та А. Юнчик окреслюють педагогічні умови розвитку критичного мислення [15].

Виокремлення нерозв'язаних раніше аспектів загальної проблеми.

Виявлено, що значна кількість наукових доробків присвячена проблемі загальних аспектів розвитку критичного мислення. Нерозв'язаними залишаються питання застосування педагогічних технологій у викладанні української мови й риторики, що й обумовлює актуальність дослідження.

Визначення завдання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування педагогічних технологій, що зумовлюють розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти в межах викладання української мови й риторики.

Об'єктом дослідження є процес розвитку критичного мислення у здобувачів освіти в межах закладу вищої освіти, предметом дослідження – педагогічні технології, що зумовлюють розвиток критичного мислення під час викладання української мови й риторики.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури (з метою вивчення психолого-педагогічної літератури з питань розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти); порівняльний аналіз (з метою зіставлення традиційних і сучасних педагогічних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін); методи систематизації й узагальнення (з метою визначення ефективних методів і форм навчання, що сприяють розвитку критичного мислення в процесі вивчення української мови та риторики).

Основний напрям наукового доробку полягає у виявленні педагогічних технологій, застосування яких зумовлять осучаснення та урізноманітнення методів і форм викладання з метою підвищення ефективності та

результативності освітнього процесу загалом, особливо враховуючи специфіку викладання в умовах війни.

Цілі дослідження: 1) здійснити аналіз теоретичних основ розвитку критичного мислення у здобувачів освіти; 2) визначити ефективні методи навчання для формування критичного мислення; 3) виявити та схарактеризувати педагогічні технології, що забезпечать осучаснення, урізноманітнення та якість освітнього процесу у викладанні гуманітарних дисциплін (української мови й риторики) з метою підвищення результативності професійної підготовки в сучасних реаліях.

Результати дослідження. Освітній простір нині зазнає суттєвих трансформацій, що зумовлені глобальними викликами, з якими стикнулася наша країна, – пандемія COVID-19 та воєнні дії. Водночас упровадження карантинних обмежень і надзвичайних умов поставило перед закладами вищої освіти нові вимоги функціонування на основі адаптації освітнього процесу.

Зміна освітнього середовища вплинула також на застосування цифрових технологій і викладання навчальних компонентів.

На основі цифровізації освіти особливого значення набуває розвиток критичного мислення у здобувачів вищої освіти, оскільки це навичка, яка передбачає застосування аналітичного підходу до інформації, зокрема самостійне розв'язання певних життєвих і професійних проблем, а також сприяє формуванню комунікативних компетентностей у майбутніх фахівців. Застосування педагогічних технологій є не лише засобом урізноманітнення освітнього процесу, а й необхідністю професійної підготовки фахівців, які мають адаптуватися в умовах сучасних реалій.

Заклади вищої освіти, незалежно від форми навчання, мають забезпечити належний рівень освіти й викладання відповідно до вимог

сучасних освітніх стандартів. Це потребує впровадження сучасних ефективних методів і технологій, що в підсумку надасть практичну значущість цього дослідження.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що розвиток критичного мислення є предметом багатьох досліджень. Зокрема П. Саух, який розглядає розвиток критичного мислення як тренд в освітньому процесі та наголошує, що основною метою технології критичного мислення має «бути така архітектоніка алгоритму освітнього процесу, яка передбачає уміння самостійно й цілеспрямовано мислити, аргументувати власну позицію та приймати виважені рішення згідно з поставленими завданнями» [8, с. 11].

О. Рибчук характеризує критичне мислення як цілісний предмет філософських і психологічних досліджень, аналізує його з погляду двох рівнів пізнання у філософії, зазначаючи, що «чуттєве та раціональне пізнання, саме співвідношення цих рівнів протягом всієї історії філософії було предметом дискусій між різними філософськими школами. Чуттєве пізнання створюють чуттєві образи, отримані при безпосередньому впливі предметів і явищ дійсності на органи чуття, основними формами чуттєвого пізнання є: відчуття, сприйняття, уявлення». Автор стверджує, що формами раціонального пізнання є поняття, судження та умовивід. Згідно з О. Рибчуком, «сама теорія пізнання аналізує природу і можливості знання, його межі та умови достовірності, та опиняється у центрі всієї проблематики західної філософії у виді класичної, а згодом і неklasичної теорії пізнання» [7, с. 129]. Своєю чергою В. Соловієнко та С. Максименко стверджують, що «критичність мислення виявляється у здатності суб'єкта пізнавальної діяльності не потрапляти під вплив чужих думок, об'єктивно оцінювати позитивні та негативні аспекти явища чи факту, виявляти цінне та помилкове в них. Людина

з критичним розумом вимогливо оцінює свої думки, ретельно перевіряє рішення, зважає всі “за” і “проти”, виявляючи тим самим самокритичне ставлення до власних дій» [9, с. 123–124]. В. Воронкова, О. Кивлюк, Р. Андрюкайтене досліджують критичне мислення як таке, що «стосується навичок і ставлення до мислення без дисциплінарних меж, і будь-яку тему, що стосується інтелекту чи уяви, можна досліджувати з точки зору критичного мислення. Критичне мислення – це не лише навичка мислення, а й особистість чи темперамент; воно може не лише відображати рівень мислення, а й висвітлювати сучасний гуманістичний дух. Розвиток критичного мислення є особливо важливими на кожному етапі освіти, і вища освіта не є винятком» [10, с. 29]. Автори зазначають, що критичне мислення означає прийняття обґрунтованих рішень. У процесі постановки питань і проведення досліджень потрібно не лише аналізувати та критикувати теорії й методи попередників, а й своєчасно досліджувати та аналізувати моделі мислення, які ми сформуваємо [10, с. 29].

Чимало авторів розглядає критичне мислення з позиції аспектів еволюції – від активного відповідального громадянства до цифрового [10]. В. Воронкова та співавтори в контексті розгляду критичного мислення виокремлюють рефлексивне мислення як «активне, постійне й ретельне розглядання будь-якого переконання чи передбачуваної форми знання у світлі причин його підтримки та подальших висновків, на які воно вказує. Рефлексія означає пошук інших доказів, які розвивають переконання, нових фактів або підтвердити віру чи зробити її абсурдність і нерелевантність більш очевидною» [10, с. 25]. Т. Лукашова, М. Друшляк розглядають формування критичного мислення засобами штучного інтелекту. Внаслідок дослідження встановлено, що майбутній фахівець має володіти високим «рівнем розвитку

критичного мислення, як невіддільною складовою частиною *soft skills* конкурентно спроможного фахівця». Новим освітнім трендом є імплементація штучного інтелекту в освітній процес. Автори зазначають, що високий рівень розвитку критичного мислення є необхідною умовою роботи зі штучним інтелектом [11, с. 24]. Такої самої думки щодо вагомості формування *soft skills* дотримуються О. Самойленко, І. Брюховецька, Т. Штайнер [12]. Натомість формування критичного мислення засобами штучного інтелекту досліджують закордонні науковці – D. R. Cotton, P. A. Cotton, J. R. Shipway [13, с. 1–12].

А. Лякішева, В. Вітюк, І. Кашуб'як пропонують кейсбук методів і способів для розвитку критичного мислення з допомогою педагогічних технологій (з концепції Нової української школи) та зазначають, що «технологія розвитку критичного мислення вимагає від учителя початкової школи ґрунтовної підготовки, тривалого проектування, вмілої реалізації програмових завдань усіх освітніх галузей. Відповідно технологія розвитку критичного мислення дозволяє в умовах сучасного уроку підготувати здобувачів освіти з розвиненим мисленням, здатних розуміти й оцінювати факти та закономірності, робити усвідомлений вибір, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем» [14, с. 19]. Автори О. Нгун, Н. Domanova, L. Pavlenko, О. Striliuk, L. Shara наголошують на важливості надання здобувачам освіти якісних освітніх матеріалів і підтримки в розвитку дослідницьких навичок як структурної одиниці критичного мислення. Зокрема, вчені пропонують педагогічні технології для ефективного розвитку дослідницької компетентності [16].

П. Саух у своїй праці виокремлює кілька методичних способів, що є ефективними для розвитку критичного мислення, та обґрунтовує, що «головним тут є те, що вона розрахована не на просте запам'ятовування

необхідної інформації, а на осмислення й творчий процес пізнання світу, на оригінальну постановку проблеми та її розв'язання. Така технологія виключає будь-яку категоричність і авторитарність з боку педагога й надає студентам широкі можливості пізнати й розкрити себе в процесі отримання та подальшого продукування знань. Вона має сприяти розв'язанню таких завдань, як: (а) освітня мотивація, посилення інтересу до навчального процесу й активного сприйняття навчального матеріалу; (б) інформаційна грамотність (розвиток здатності до самостійної аналітичної та оцінювальної роботи з інформацією будь-якої складності); (в) культура ведення дискусії та вміння логічно обстоювати свою думку; (г) соціальна компетентність (формування навичок та відповідальності за набуті знання та дії тощо)» [8, с. 12]. Натомість О. Шквир та А. Юнчик окреслюють педагогічні умови розвитку критичного мислення і бачать їх такими: врахування вікових та індивідуальних особливостей; використання технологій розвитку критичного мислення; формування готовності викладача до такої діяльності [15, с. 45–48].

Отже, розвиток критичного мислення для майбутніх фахівців є головною навичкою XXI століття. Не дивно, що саме критичне мислення є частиною системи компетенцій «4К» разом з координацією, комунікацією та креативністю, про що було наголошено на Всесвітньому економічному форумі у 2016 році [17; 18].

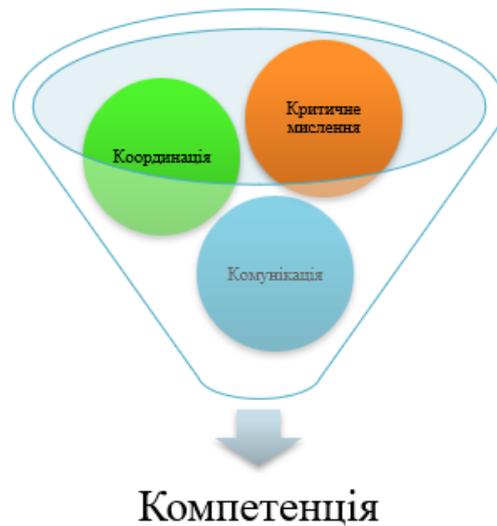

Рисунок 1. Взаємозалежність критичного мислення від системи компетенцій «4К»

Джерело: власна розробка автора.

З урахуванням наведеного пропонуємо узагальнити педагогічні технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти у викладанні гуманітарних дисциплін, зокрема під час вивчення української мови й риторики, що реалізуються на кафедрі української мови, літератури та культури НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» (табл. 1).

Таблиця 1

Педагогічні технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти у викладанні гуманітарних дисциплін (української мови та риторики)

Метод	Форма	Опис
Дебати та дискусії	Парні та групові заняття	Проактивне обговорення і чітка аргументація різних сторін для розвитку критичної й аналітичної складової частини мислення

Case study	Інтерактивні семінари, самостійна робота	Аналіз і розгляд конкретно-практичних ситуацій з метою розвитку навичок глибокого аналізу та прийняття рішень
Brainstorming	Воркшопи	Створення ідей у великій кількості або подання рішення з подальшим аналізом і відбиранням найкращих
Role playing	Рольові семінари, практичні заняття	Виконання різних ролей у чітко змодельованих ситуаціях професійного характеру для розвитку навичок комунікації та прийняття оперативних рішень
Проекти	Проектна діяльність	Робота над короткостроковими та довгостроковими проектними задачами, що передбачають дослідження, аналіз та надання результатів
Blended learning (змішане навчання)	Онлайн-курси, змішане навчання	Поєднання традиційних методик з онлайн-технологіями для забезпечення індивідуалізованого навчання й адаптації змісту освіти до умов середовища
Метод проектів	Семінари, конференції, презентації	Розробка та презентація наукових проектів із критичним аналізом поданих робіт

Джерело: власна розробка автора.

З огляду на це запропоновані педагогічні технології у викладанні гуманітарних дисциплін (української мови й риторики) сприяє розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти, оскільки поєднує як традиційні форми навчання, так й інноваційні, що цілком відповідають вимогам сучасного освітнього середовища.

Варто наголосити, що в умовах воєнного стану в Україні є необхідність адаптації освітнього процесу, зокрема під час викладання української мови й

риторики, що потребує врахування та використання ефективних технологій. Дебати, *case study*, мозковий штурм, рольові ігри, проєктна діяльність, а також змішаний формат навчання, сприятимуть розвитку аналітичних здібностей, формуванню комунікативної компетентності та здатності до прийняття виважених рішень в умовах невизначеності, а також аргументованого рефлексивного мислення. Отже, застосування зазначених педагогічних технологій дасть можливість досягти високого рівня викладання гуманітарних дисциплін незалежно від складності соціально-економічних умов.

Розглянемо практичну реалізацію запропонованих педагогічних технологій. Для дискусій і дебатів можуть бути запропоновані актуальні аспекти культурного і соціального впливу соціальних мереж на визначеність української мови та культури загалом або обговорення теми «Чи повинна риторика бути обов'язковим предметом у закладах вищої освіти?». Прикладом *case study* може бути пошук і розгляд реальних мовних випадків у засобах масової інформації, офіційних документах чи рекламних оголошеннях, вплив на сприйняття інформації або пропозиції щодо здійснення аналізу риторичних засобів у промовах відомих ораторів. *Brainstorming* може реалізовуватись у формі генерації ідей щодо популяризації української мови серед молоді або на теми екології, технологій чи культури. Запропоновані завдання сприятимуть формуванню критичного мислення та навичок комунікації, ведення дискусій, що є необхідним для успішної професійної діяльності.

Висновки. Проведений аналіз педагогічних технологій у контексті розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти засвідчує вагомість використання інноваційних підходів і методик. Запропоновані методи – дебати, *case study*, мозковий штурм, рольові ігри, метод проєктів, а також змішаний формат навчання, сприятимуть комплексному розвитку

комунікативно-аналітичних, креативних і рефлексивних навичок здобувачів освіти. Формування вказаних навичок є важливим для сучасного відкритого освітнього середовища, яке потребує здатності майбутніх фахівців до самостійного критичного мислення, здійснення ґрунтовного аналізу інформації та ухвалення обґрунтованих рішень.

Дослідження засвідчило посилення здатності до критичного аналізу та навичок аргументації шляхом застосування дебатів і дискусій у процесі вивчення гуманітарних дисциплін – української мови й риторики. Здобувачі освіти мають змогу обґрунтовувати власну позицію, а також брати до уваги різні погляди в межах теми. Case study дає можливість вивчати реальні ситуації, що допомагають здобувачам освіти розвивати навички швидкого прийняття рішень на основі застосування аналітичного мислення. Наголошується, що це має велике значення для майбутніх фахівців в умовах динамічного середовища ринку праці. Brainstorming сприяє формуванню креативного підходу до розв'язання проблеми, генеруванню нових ідей. Проектна діяльність дає можливість здобувачам освіти навчитися працювати в команді для виконання довготривалих завдань, що передбачає проведення досліджень, здійснення всебічного аналізу та надання точних результатів. Водночас розробка презентацій уможлиблює розвиток навичок публічних виступів і формування здатності чіткого й аргументованого викладу думок на основі аналізу помилок і високого рівня критичного осмислення навчального матеріалу.

Встановлено, що застосування таких педагогічних технологій в освітньому процесі дає можливість підвищити якість викладання, зокрема сприяє розвитку головних компетенцій, що є необхідними для сучасного фахівця.

Визначено, що в умовах війни та глобальних викликів українська система освіти стикається здебільшого із проблемою використання сучасних підходів до педагогічних технологій на умовах оперативної адаптації здобувачів освіти до непередбачених ситуацій.

Список використаних джерел

1. Максимчук Б., Максимчук І., Баштовенко О., Ганчева К., Сілаєв В. Умови організації якісного дистанційного навчання у закладах вищої освіти (ЗВО). *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2023. № 64. С. 134–144. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/764> (дата звернення: 17.11.2024).
2. Vyshkivska V., Sylenko Yu., Golikova O., Tsehelnik T., Patlaichuk O. Analysis of the Experience and Prospects of the Implementation of the Moodle Platform for the Organization of Distance Learning in Ukrainian Universities. *Environment. Technology. Resources. Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference*. 2024. Volume 2. Hosted by National Military University, Bulgaria; Rezekne Academy of Technologies, Faculty of Engineering, Latvia (June 27, 2024 – June 28, 2024). P. 512–518. URL: <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8078> (дата звернення: 17.11.2024).
3. Цегельник Т., Станіченко О. Гончар Н. Особливості організації дистанційної професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних реаліях. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 9. С. 103–111. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-016> (дата звернення: 17.11.2024).

4. Решетилів К. В Упровадження дистанційної моделі навчання як виклик розвитку освіти в Україні. *Академічні візії*. 2022. Вип. 13. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7895870> (дата звернення: 17.11.2024).
5. Reshetylov K., Rajab Aljad R., Panchenko H., Bukliv R., Vynograd O. Digital transformation of education and science: responses to modern challenges. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. Is. 58. P. 202–211. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.58.10.22> (дата звернення: 17.11.2024).
6. Осадча К. П., Осадчий В. В., Спірін О. М., Круглик В. С. Аналіз досвіду змішаного навчання: огляд сучасної практики професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 2 (49). С. 111–117. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-2-19> (дата звернення: 17.11.2024).
7. Рибчук О. Критичне мислення як предмет філософських та психологічних досліджень. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. С. 128–135. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-128-135> (дата звернення: 17.11.2024).
8. Саух П. Розвиток критичного мислення як провідний тренд сучасного освітнього процесу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 2 (67). С. 7–15. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727664/1/NPO_2021_2_3.pdf (дата звернення: 17.11.2024).
9. Загальна психологія / за заг. ред. акад. С. Д. Максименка. Київ : Форум, 2000. 543 с.

10. Воронкова В., Кивлюк О., Андрюкайтене Р. Еволюція від активного відповідального громадянства до цифрового в контексті критичного мислення: досвід країн ЄС. *Humanities studies*. 2023. № 14. С. 23–34. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-14-91-03> (дата звернення: 17.11.2024).

11. Лукашова Т., Друшляк М. Штучний інтелект як засіб розвитку критичного мислення майбутніх учителів математики. *Фізико-математична освіта*. 2023. № 38 (5). С. 18–25. URL: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-5-003> (дата звернення: 17.11.2024).

12. Самойленко О., Брюховецька І., Штайнер Т. Педагогічні умови формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Молодь і ринок*. 2024. № 10 (230). С. 56–60. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314178> (дата звернення: 17.11.2024).

13. Cotton D. R., Cotton P. A., Shipway J. R. Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*. 2023. P. 1–12. URL: <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148> (дата звернення: 17.11.2024).

14. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 «Початкова освіта». 2-ге вид., переробл. і доповн. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/21285> (дата звернення: 17.11.2024).

15. Шквир О., Юнчик А. Педагогічні умови розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти. *Молодь і ринок*. 2023. № 5 (213). С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282825> (дата звернення: 17.11.2024).

16. Hryn O., Domanova H., Pavlenko L., Striliuk O., & Shara L. Developing research competence in students through the study of socio-humanitarian subjects. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. № 8. URL: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe061> (дата звернення: 17.11.2024).

17. The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/> (дата звернення: 17.11.2024).

18. The Future of Jobs. Report 2020. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020> (дата звернення: 17.11.2024).